At realization of the purpose and tasks of a special course «The predictive activity in the system of management of primary education» is used the most perspective, significant and available to vocational training, information technologies, among which: multimedia technology; the technology of hypertext submission the information; the technology of thematic educational WebQuest; the educational blogs, namely: the short-term thematic blog of a special course, individual blogs of students portfolio, in which they carried out different types of tasks, the individual teacher blog; computer testing.

Further research of the broken problem is directed at the development of structural and substantial model of the formation of predictive competence of future masters of primary education.

Key words: *master of primary education, predictive competence, pedagogical conditions, special course, information technologies.*

УДК 371.15+005.336.2+371.13+78.

Т. Г. Постоян, О. С. Усачов
Південноукраїнський національний педагогічний
університет ім. К. Д. Ушинського

НАУКОВІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті охарактеризовано підходи до визначення професійної компетентності майбутнього вчителя музики, її структурні складові та спеціальні компетентності. У статті наголошується, що професійна компетентність не є статичним набором «застиглих» компетенцій. Це динамічна система з тенденцією розвитку.

Ключові слова*: учитель музики, компетенція, компетентність, професійна компетентність, спеціальні компетентності, значущі компетентності.*

Постановка проблеми. Визначаючи цілі й результати освіти людини, дослідники в останні десятиліття все більше уваги приділяють єдності мотиваційно-когнітивних і поведінкових компонентів у структурі особистості майбутнього фахівця. У цьому плані більш ємними поняттями, що відбивають цю єдність є поняття «компетентність» і «компетенція» [7]. Ці поняття розуміються як інтегральна якість особистості, і розглядаються як ключова траєкторія характеристики людини у професії.

Актуальність обраної теми обумовлена пошуком вирішення проблеми підготовки компетентного вчителя музики.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему формування музично-педагогічної підготовки педагога досліджували такі вчені, як: О. Апраксіна, Н. Ветлугіна, Д. Герасимович, О. Глузман, Д. Кабалевський, Н. Конишева, Б. Лихачов, В. Орлов, Г. Падалка, Б. Рождественський, О. Ростовський, Т. Тань-ко, В. Шацька, К. Щедролосєва, О. Щолокова, Ю. Юцевич, В. Яконюк та ін.

Мета статті – визначити та охарактеризувати підходи сучасних науковців до визначення понять компетенція, компетентність учителя музики.

Методи дослідження: аналіз і синтез результатів управлінських, педагогічних, психологічних досліджень, державних стандартів та інструктивно-методичних джерел.

Виклад основного матеріалу. Реалізація компетентнісного підходу у вищій професійній освіті передбачає визначення теоретичних основ, проектування змісту освіти, пошук ефективних технологій навчання, підходу до оцінки сформованості компетенцій. У якості інструментальних засобів реалізації компетентнісного підходу виступають його змістоутворюючі поняття «компетентність» і «компетенції». Науково-теоретичний аналіз значення термінів «компетенція» і «компетентність» дозволяє нам стверджувати, що нині немає чітких понять «компетенція» і «компетентність» стосовно системи вищої професійної освіти. Більшість авторів вважає, що поняття «компетентність» більш ємне і значиме, ніж «компетенція», оскільки виражає ступінь володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї та до предмету діяльності. Під компетенціями розуміється сукупність знань, умінь і навичок, які необхідно сформувати в майбутнього фахівця в процесі навчання з метою забезпечення успішного працевлаштування, мінімізації часу адаптації у виробничому колективі, подальшого виробничого та творчого зростання.

Компетенція (від. лат. competencia – коло питань, із якими людина добре обізнана, володіє знаннями й досвідом) [4].

Логіка започаткованого дослідження вимагає розглянути підходи сучасних науковців до визначення понять компетенція, компетентність.

С. Бондар трактує термін «компетенції» як «… здатність розв’язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів» [2]. Науковці С. Шишов та В. Кальней вважають, що «компетенція – це загальна здатність, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, нахилах, які набуваються завдяки навчанню» [7]. Г. Селевко визначає компетенцію як «…освітній результат, який виявляється в підготовленості випускника, у реальному володінні ним методами та засобами діяльності, у можливостях справлятися з поставленими завданнями; форма поєднання знань, умінь та навичок, що дає можливість ставити й досягати мети в перетворенні довкілля» [6].

Отже компетенція – сукупність знань, умінь і навичок, що визначають здатність робітника виконувати трудові дії в конкретній сфері діяльності [3].

Охарактеризуємо поняття компетентність. У словнику С. Гончаренка трактування поняття «компетентність» (від лат. competens – відповідний, здібний), розглядається як сукупність знань і вмінь, які необхідні для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію.

На думку Г. Селевко, компетентність – це «…інтегральна здатність особистості, яка виявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання й соціалізації та орієнтовані на самостійну й успішну участь у діяльності» [6, 140]. С. Бондар вважає, що «…компетентність – це здатність особистості діяти.

Але жодна людина не діятиме, якщо вона особисто не зацікавлена в цьому. Природа компетентності така, що вона може проявлятися лише в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності… Отже, цінності є основою будь-яких компетенцій» [2, 9]. І. Зязюн трактує термін «компетентність» як властивість особистості, що виявляється як спосіб самореалізації та саморозвитку індивіда. Дослідники С. Уіддет і С. Холліфорд визначають компетентність як готовність, що необхідна для вирішення поставлених завдань і для отримання необхідних результатів праці.

У зазначених визначеннях поняття компетентність можна виділити такі характеристики:

- сукупність знань, умінь і навичок професійної діяльності;
- готовність до діяльності;
- авторитетність;
- спроможність виконувати поставлені завдання;
- інтерес і цінності;
- самореалізація та саморозвиток;
- здатність досягати поставленої мети.

Узагальнюючи результати досліджень, представимо структуру компетентності такими компонентами:

- мотиваційний – особистісна зацікавленість у розв’язанні конкретних задач;
- цільовий – вміння визначати цілі, складання проектів та планів;
- орієнтаційний – усвідомлення зовнішніх (загальні знання, уміння, навички у сфері питань) та внутрішніх (власний досвід умінь, знань, навичок);
- функціональний – передбачає здатність використовувати свої знання для прийняття рішень, власних варіантів вирішення;
- контрольний – закріплення правильних способів діяльності;
- оцінний – здатність до самоаналізу, методи здобування чи використання знань.

Розглянемо поняття «професійна компетентність». Науковці у своїх дослідженнях визначають сутність та зміст, а також соціальні, педагогічні, психологічні умови становлення даного феномену. Учені розглядають професійну компетентність: як сукупність професійних властивостей (Л. Анциферова); як ступінь сформованості суспільно-практичного досвіду суб’єкта (Ю. Ємельянов); як професійну самоосвіту (А. Маркова); як стійку здатність до діяльності зі «знанням справи» (В. Огарьов); як здатність до актуального виконання діяльності (М. Чошанов); як високий рівень володіння знаннями, уміннями й навичками (В. Безрукова, О. Дубасенюк, О. Шахматова та ін.); як реалізацію потреб фахівця, як вирішення завдань професійної діяльності (С. Дружилов, С. Каплун, І. Климкович, С. Молчанов, В. Ягупов та ін.); як особистісну характеристику, властивість особистості,

особистісне новоутворення (Л. Анциферова, Д. Завалишина, Є. Рибалко, О. Сімен-Сіверська, Н. Яковлева та ін.); як психічний стан особистості (А. Маркова, Н. Яковлева та ін.); як готовність особистості до здійснення професійної діяльності (Р. Ваврик, М. Варій, В. Косарєв, Н. Лобанова та ін.).

Охарактеризуємо поняття професійна компетентність учителя музики, яка має певні особливості, що в свою чергу являє собою простір індивідуальної самореалізації педагога та використання особливих методів педагогічної діяльності, а саме формування не тільки інтелектуальних знань з предмету, а й духовний розвиток учня через сприйняття та діяльність у мистецькій сфері.

О. Ростовський виділяє такі компетентності вчителя музики:

- вирішення педагогічних, навчально-виховних, художньо-творчих завдань;
- розвиток музичних здібностей дітей;
- організація та керування діяльністю дитячих самодіяльних колективів;
- проведення уроку музики творчо;
- аналіз, узагальнення й використання передового педагогічного досвіду [5].

А. Юферова відносить до професійних компетентностей учителя музики такі складові:

- музикальність;
- емпатія;
- професійне мислення й самоусвідомлення;
- артистизм;
- педагогічна інтуїція [8].

Розглядаючи основні якості вчителя музики, О. Апраксіна визначає найбільш професійно значущі компетентності, а саме:

- володіння аудиторією;
- освіченість;
- володіння словом;
- любов до дітей;
- захопленість музикою;
- володіння інструментом;
- співацька та хормейстерська підготовка;
- уміння читати ноти з аркуша та транспонувати;
- уміння застосовувати технічні засоби навчання [1].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що важливим моментом розвитку професійної компетентності вчителя музики є комплексність, тобто одночасне вдосконалення знань і навичок, професійного досвіду. Загалом можна виділити такі загальні риси:

- музичні здібності – ладове почуття, слухове уявлення, музично-ритмічне почуття;
- креативність – оригінальність, пошук нових можливостей, генерування різноманітних ідей;
- музикальність – здатність відчувати, розуміти музичний образ, музично-слухова культура;
- педагогічні навички – комунікативність, уміле використання методик навчання, індивідуальний підхід.

Учитель музики або учитель музики та вокалу, маючи загальні професійні компетентності в арсеналі досвіду, повинен формувати та розвивати спеціальні професійні компетентності, притаманні лише його діяльності. Результатом наукових досліджень визначені такі спеціальні компетентності учителя музики:

- володіння методиками постановки голосу та фізіології співацького процесу;
- навички формування й розвитку вокальних здібностей;
- осмислене враховування специфіки вокальної роботи з учнями;
- уміння формування вокально-слухових навичок;
- створення художнього образу вокального твору.

На нашу думку, значущими професійними компетентності вчителя музики є:

- музикальність;
- креативність;
- організація й керування;
- артистизм;
- володіння інструментом;
- співацька та хормейстерська підготовка;
- уміння читати ноти з аркуша та транспонувати;
- педагогічні навички.

Необхідно наголосиити на тому, що професійна компетентність не є статичною, це не набір певних «застиглих» компетенцій. Це динамічна система, яка має тенденцію до розвитку, що не вичерпується схемою «більше – менше», а характеризується, передусім, наявністю якісних новоутворень.

Отже, розвиток компетентності – це процес, що триває протягом усього професійного життя і однією з характеристик професійної компетентності є її постійний динамізм і незавершеність. Це також і процес впливу, що припускає певний стандарт, на який орієнтується суб’єкт впливу, це керований процес становлення професіоналізму, тобто це освіта й самоосвіта фахівця. У зв’язку з цим, формування та розвиток професійної компетентності майбутніх учителів музики є запорукою якісної

педагогічно-творчої діяльності майбутнього фахівця, його конкурентоспроможності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, проблема розвитку професійної компетентності вирішується дослідниками, виходячи із загальнопедагогічних уявлень про розвиток як процес становлення людини в її соціальному прояві під впливом різних чинників: економічних, соціальних, аксіологічних, психологічних, педагогічних тощо, результатом якого є досягнення рівня професійної зрілості, стійкість базових професійно-особистісних якостей, активізації та стимулювання осмисленого навчання, самоосвіти й саморозвитку.

Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення ролі інформаційно-комунікаційних технологій у системі формування професійних компетентностей майбутнього вчителя музики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апраксина О. А. Музыкальное воспитание в школе : сб. ст. / сост. О. А. Апраксина. – Вып. 15. - М. : Музыка, 1982. - 43 с.

2. Бондар С. П. Процес формування ключових компетентностей учнів / С. П. Бондар // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 32 : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 280 с.

3. Наказ від 15.05.2013р. № 511 «Про затвердження Методики розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій»

4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. – 5-те вид., доп. і перероб. – Київ, 2007. – 655 с.

5. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти / О. Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2011. – 640 с.

6. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.

7. Шишов С. Е. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? / С. Е. Шишов, И. Г. Агапов // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2002. – № 2. – С. 58–62.

8. Юферова А. А. Теория и практика общественного развития / А. А. Юферова. – 2011. – Выпуск № 1.

РЕЗЮМЕ

Постоян Т. Г., Усачев А. С. Научные основы профессиональной компетентности будущего учителя музыки.

Тема статьи обусловлена поиском универсального решения проблемы подготовки компетентного учителя музыки.

В статье подаются выводы анализа психолого-педагогических исследований, на основе чего определено, что важным моментом развития профессиональной компетентности учителя музыки является комплексность, т.е. одновременное совершенствование знаний и навыков, профессионального опыта. В статье определены специальные компетентности учителя музыки. На основе обобщения автором определены значимые профессиональные компетентности учителя музыки. В статье акцентируется внимание на том, что профессиональная компетентность не статична, это не набор определенных «застывших» компетенций. Она как динамическая система имеет тенденцию к развитию,

которая не исчерпывается схемой «больше – меньше», а характеризуется прежде всего наличием качественных новообразований.

***Ключевые слова**: учитель музыки, компетенция, компетентность, профессиональная компетентность, специальные компетентности, значимые компетентности.*

SUMMARY

Postojan T., Usachov O. The scientific foundations of the future music teacher's professional competence.

The topic of the article is conditioned due to the search of a universal solution to the problem of the preparation of a competent teacher of music.

The article describes the conclusions of the analysis of the psycho-pedagogical literature. On these bases, it is determined, that the important aspect of the development of professional competence of the music teacher is integration, i.e. simultaneous improvement of knowledge, skills and professional experience. The common features are highlighted, including: musical ability – tune sense, auditory conception, music-rhythmical sense; creativity – originality, looking for new opportunities, generating of different ideas; musicality – the ability to sense, to understand a musical image, a musical and auditory culture; pedagogical skills – communicativeness, a skillful use of teaching methods, individual approach.

The article determines special competence of the music teacher, including: possession of techniques of the voice training and physiology of the singer's process; skills of formation and development of the vocal abilities; sensible taking into consideration of the specific of the vocal work with pupils; ability of formation of vocal and auditory skills; creating of an artistic image of the vocal work.

On the basis of generalization, the author identifies the significant professional competence of the music teacher, including: musicality, creativity, organization and management, artistry, playing the musical instrument, singing and choirmaster's preparation, an ability to read notes from the score and to transpose, pedagogical skills.

In the article the author draws attention to the fact that professional competence is not static, it is not a certain set of "frozen" competencies. It's as a dynamic system that tends to development, which is not limited to a scheme "more – less" and it is first of all characterized by the presence of new formations of a high quality.

It is concluded that the problem of development of professional competence is decided by the researchers based on general-pedagogical ideas about development as the process of becoming a person in its social manifestation under the influence of various factors: economic, social, axiological, psychological, pedagogical etc., the result of which is achieving a level of professional maturity, stability, basic professionally-personal qualities, enhancing and promoting meaningful learning, self-education and self-development.

Further research will focus on defining the role of information and communication technologies in the system of formation of professional competence of the future music teacher.

***Key words**: music teacher, competence, competency, professional competence, specialized competence, significant competence.*